

prof. nadzw. dr hab. Mariusz Lipowski

Gdańsk, 2014-03-15

Zakład Psychologii Zdrowia

Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku

Recenzja rozprawy doktorskiej dr Anetty Jaworskiej pt.

Psychologiczne korelaty aktywności fizycznej mężczyzn

odbywających karę pozbawienia wolności

promotor: prof. UG, dr hab. Mieczysław Ciosek

Otrzymana do recenzji dysertacja jest rozległym studium na temat roli jaką pełni aktywność fizyczna w sytuacji izolacji więziennej. Regularny wysiłek fizyczny przynosi niewątpliwie pozytywne i znaczące krótko- i długoterminowe zmiany funkcjonalne w organizmie, które mogą przynieść wielorakie, szeroko w literaturze naukowej opisane, korzyści. Podstawowym oczekiwanym skutkiem jakiegokolwiek zmiany, w którą wpisana jest aktywność fizyczna jest poprawa jakości życia. Jakość życia zaś, po części wynikająca ze statusu funkcjonalnego, przejawia się głównie w poczuciu własnej wartości i dobrostanu psychofizycznego. Nie sposób wymienić wszystkich możliwych korzyści aktywności fizycznej, tych dla zdrowia fizycznego, jak i tych, które w sposób istotny zmieniają samopoczucie, autopercepcję, czy wręcz stanowią o zmianach w strukturze osobowości jednostki. Praca dr Anetty Jaworskiej jest przyczynkiem do szerszych rozważań na temat roli aktywności fizycznej w życiu człowieka, a w tej pracy człowieka, który za swój czyn ponosi karę izolacji więziennej. Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska jest interesującym i zarazem twórczym pomysłem badawczym.

Praca jest bardzo obszerna, liczy bowiem aż 241 stron. Składa się ze *Wstępu*, trzech rozdziałów teoretycznych, które stanowią wprowadzenie do rozdziału dotyczącego metodologii badań własnych, po którym w kolejnych dwóch następuje przedstawienie wyników. Każdy z rozdziałów teoretycznych poprzedzony jest wprowadzeniem, zakończony podsumowaniem, zaś każdy empiryczny zakończony jest dyskusją i wnioskami. Pod koniec rozprawy Autorka weryfikuje hipotezy i puentuje pracę *Zakończeniem*, a po nim podaje źródła, z których korzystała w formie *Bibliografii*. Taka struktura pracy jest zgodna z wymaganymi standardami. Ustosunkuję się zatem do poszczególnych części pracy, a z obowiązku recenzenta nakreślę swoje uwagi krytyczne, mając nadzieję, że krytyka ta przyczyni się do udoskonalenia warsztatu badawczego Doktorantki.

We *Wstępie* Autorka dokonuje ciekawego wprowadzenia do problematyki, którą zajmuje się w pracy, wyraźnie formułuje cel badań. Uważam, że warto byłoby trochę miejsca poświęcić na osadzenie swoich badań w wybranej koncepcji teoretycznej.

Treści zawarte w **pierwszym rozdziale** o tytule: *Izolacja penitencjarna i jej pejoratywne implikacje psychologiczne* i **drugim** o tytule *Teoretyczne podstawy resocjalizacji w warunkach kary pozbawienia wolności* są – moim zdaniem – szeroką i udaną, analizą zagadnień. Ogrom przytoczonych definicji i teorii, świadczy o dobrym rozeznaniu Autorki w pracach dotyczących omawianych zagadnień – Doktorantka odwołuje się do literatury współczesnej, jak i klasyki badań. Podsumowując tę część teoretyczną pracy mogę stwierdzić, że zagadnienia zostały opracowane wyczerpująco, a struktura została przedstawiona w sposób klarowny.

Rozdział trzeci nosi tytuł *Aktywność fizyczna jako element wspomaganie rozwoju osobowego w warunkach izolacji penitencjarnej*. Tak jak w poprzednich rozdziałach Autorka rozpoczyna od *Wprowadzenia*, w którym to stara się dokonać wstępnego zoperacjonalizowania zmiennej, jaką jest aktywność fizyczna (AF). Tu budzi moje wątpliwości jej definiowanie. Najpierw wymienia sposoby definiowania kultury fizycznej, powołując się nie na tego autora: podaje Lipowskiego (2005), a opisywanego podziału dokonał Krawczyk (1997). Potem próbując definiować samą aktywność fizyczną jako „działania podejmowane przez skazanych z uwagi na cielesne (i pozacielesne) potrzeby i uzależnione od warunków pobytu w warunkach izolacji oraz wynikających ze specyficznego systemu wartości cenionych w świecie przestępczym: sprytu i wytrzymałości” Doktorantka gubi sens samej AF. Tu warto byłoby odwołać się do dużo bardziej współczesnej literatury – polecam prace Drabika, Pawłuckiego, czy sięgnięcie do klasycznej definicji Boucharda. Potem w kolejnych wierszach wręcz gmatwa pojęcia sport, sport wyczynowy i aktywność fizyczna. Ten fragment wymaga gruntownego, definicyjnego uporządkowania w przypadku złożenia pracy do druku. Warto też dopracować samą strukturę tekstu, bo choć tytuł podrozdziału brzmi: *Psychologiczne korzyści z aktywności fizycznej w świetle badań empirycznych*, to są tu ujęte również korzyści dla „somy” a nie tylko „psyche”.

Metody badań i procedury badawcze to tytuł **rozdziału czwartego**. Zdecydowanie brakuje mi w nim słów „metodologia badań własnych”, a przede wszystkim podrozdziałów „cel pracy”, „pytania i hipotezy”. W samej pracy pojawiają się te treści, ale patrząc na tytuł czytelnik w tym fragmencie się ich nie spodziewa. Autorka piszę, że jej badania mają „charakter korelacyjny, a zatem ich zadaniem nie będzie określanie kierunku ewentualnych zależności pomiędzy aktywnością fizyczną a pozostałymi zmiennymi, a jedynie wskazanie ewentualnych związków i próba ich wyjaśnienia” – sądzę, że warto jednak poszukiwać relacji przyczynowo skutkowych. W rozdziale 4.1. (*Operacjonalizacja zmiennej aktywność fizyczna*) znów nie do końca

wyjaśniona jest definicja AF – ta, którą przytacza jest niepełna, a potem dodany jest fragment zaproponowany przez Doktorantkę „oraz jako działań podejmowanych przez skazanych z uwagi na biologiczne i psychologiczne potrzeby wynikające z warunków pobytu w warunkach izolacji”, który w samej definicji AF nie powinien mieć miejsca. Niedopuszczalne są też stwierdzenia: „dziedzinach wykonywanych ćwiczeń fizycznych” – nie ma w naukach o kulturze fizycznej takiego pojęcia. W tym też podrozdziale pojawia się opis *Międzynarodowego Kwestionariusza Aktywności Fizycznej* – nie wiem dlaczego nie znalazł się w rozdziale kolejnym (4.2) pt. *Metody badań*. Z kolei rozdział *Metody badań* zaczyna się od zdania: „W badaniu nad poszukiwaniem związków pomiędzy aktywnością fizyczną mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności a jej psychologicznymi korelatami zastosowano metody kwestionariuszowe, w którym jedną grupę stanowili mężczyźni osadzeni w palcówkach (na to też, by takie „czeskie błędy” się nie zdarzały warto zwrócić uwagę! ML) penitencjarnych, którzy wykazują aktywność fizyczną, a grupę porównawczą osadzeni nieaktywni fizycznie”. Nie ułatwia też przeniesienie opisu narzędzi badawczych, jak pisze Autorka: „Opis poszczególnych kwestionariuszy zamieszczono w częściach pracy dotyczących analiz poszczególnych zmiennych”. W rozdziale 4.3. nie do końca wyjaśnione jest jak zastosowana była analiza czynnikowa, która wyeliminowała 11. skazanych z „grupy badawczej”. Tu warto zasygnalizować, że powinno być: „grupy badanej”, a w dalszej części: nie „populacji”, tylko „próby” i nie „ilości osób” tylko „liczby osób”. W kolejnym fragmencie czytam, że więźniowie zostali podzieleni na trzy grupy: o niskiej, umiarkowanej i wysokiej aktywności fizycznej. Doktorantka sugeruje, że „Po przeprowadzeniu wstępnych analiz statystycznych dokonano zamiennej modyfikacji podziału grup badawczych”, ale nie pisze na jakiej podstawie to uczyniła. Po takim, nie do końca zrozumiałym dla mnie doborze do grup, nagle zaczyna opisywać analizę statystyczną „Jednoczynnikową analizę wariancji zastosowano do zweryfikowania różnic pomiędzy grupą osób aktywnych, umiarkowanie aktywnych oraz nieaktywnych fizycznie, a zmienną: źródło umiejscowienia kontroli” – zupełnie nie rozumiem umiejscowienia tego fragmentu tekstu w tym miejscu pracy. W kolejnych akapitach pisze również o analizach statystycznych, a przecież ten rozdział nosi tytuł: *Dobór grup badawczych*. Kolejne zapytanie dotyczy argumentacji, którą Doktorantka przyjęła dla podziału: „ilość czasu do końca wyroku w latach” – poniżej i powyżej 2. lat, czy „dotychczasowa długość odbytej kary w latach” – poniżej i powyżej 3. lat. Nie znajduję też uzasadnienia, w tekście pracy, dla podziału skazanych na tych, którzy ukończyli 30. rok życia i tych przed tym okresem. Generalnie sądzę, że można było w tym momencie zastosować inne statystyki, które traktowałyby w sposób ciągły takie zmienne jak: wiek, lata odbytej kary, czy lata do końca wyroku. Podobnie można było podejść do kwestii

ciągłości tygodniowego zużycia energii (MET). W kolejnych fragmentach Autorka podaje, że „W celu wyeliminowania możliwości zaistnienia korelacji pozornych, pomiędzy AF a analizowanymi zmiennymi psychologicznymi, kontroli poddano także inne, istotne z punktu widzenia zmian osobowościowych elementy oddziaływań penitencjarnych”, ale dalej nie pisze już jak metodologicznie to uczyniła. Sądzić można, że w końcowej części tego rozdziału (*Osoby badane i procedura badań*) czytelnik dowie się konkretnie: kto był badany i jak zostały podzielone grupy... niestety nie wyjaśnia tego również wykres (rys. 3, s. 101).

Autorka pisze, że „Związki i korelacje pomiędzy zmiennymi kontrolowano przy zastosowaniu zmiennych, takich zmiennych jak” (i tu wymienia długość do końca wyroku, długość pobytu w jednostce penitencjarnej, wykształcenie itp.) ale nic nie pisze o tym jakie analizy statystyczne zostały tu wykonane, by te zmienne rzeczywiście stały się kontrolowanymi.

W charakterystyce uprawianych sportów znajduję „pływanie kajakami” – pojawia się zatem pytanie: w jakim stopniu osadzeni mogą korzystać z tej formy aktywności fizycznej? Nie zostało wcześniej wyjaśnione, czy więźniowie mieli możliwość uprawiania tej formy aktywności fizycznej.

Rozdział piąty nosi tytuł: *Osobowościowe korelaty aktywności fizycznej mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności – w perspektywie własnych badań empirycznych*. Rozpoczyna go wprowadzenie, w którym Autorka ukazuje swoją wiedzę i dobre przygotowanie w temacie motywacji. Mogła jednak sięgnąć również do prac prof. Zaleskiego, zajmującego się od wielu lat motywacyjną funkcją celu.

Należy pochwalić Autorkę za umiejętność konstruowania narzędzi badawczych. Mam jednak wątpliwości, co do generalizowania ćwiczeń siłowych i sportów walki, jako takich, które podyktowane są „negatywną motywacją socjofunkcjonalną”. Potem podaje wyniki własnych badań dotyczących w pierwszej kolejności motywacji. Pisze tu o wynikach przeciętnych (czy średnich), ale wcześniej nie było mowy o przyjętej skali, a także o normalizacji narzędzia.

Kolejny fragment wyników to rozdział 5.2. *Aktywność fizyczna a podstawowe wymiary osobowości mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności*. Warto byłoby przestawić kolejność słów w tym tytule na *Podstawowe wymiary osobowości a aktywność fizyczna mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności* – wówczas słuszniej tytuł sugerowałby związek przyczynowo-skutkowy. Jak się okazuje w rozdziale pt. *Weryfikacja hipotez* tak też Doktorantka rozumie te relacje pisząc: „aktywność fizyczna stanowiła zmienną wynikową (zależną) uwarunkowaną czynnikami osobowościowymi”. Po wprowadzeniu Autorka stawia hipotezy badawcze. Nie wszystkie są dla mnie czytelne; np. „Z uwagi na ujemną korelację sportu z neurotycznością zakłada się, że więźniowie uprawiający sport będą odznaczali się

średnio niższym poziomem neurotyczności od skazanych nieaktywnych fizycznie” bo jak można korelować „sport” z neurotycznością? Poza tym wcześniej Autorka podzieliła grupę badaną na trzy kategorie, a teraz dzieli ją na dwie. Pisze dalej: „Z uwagi na związki psychotyczności zarówno ze sportem, jak i przestępczością, zakłada się, że poziom tej cechy będzie większy u przestępców-sportowców, a zatem więźniowie uprawiający sport będą odznaczali się wyższym poziomem psychotyzydu od skazanych nieaktywnych fizycznie” ...bardzo budzi we mnie sprzeciw to zbyt daleko idące generalizowanie. Przy podawaniu wyników Doktorantka pisze o wynikach: „7-9 należy uznać za wysokie” a co z wynikiem „10” jeśli przyjmuje skalę stenową?

Zarówno w tej części pracy, jak i pozostałych używane jest określenie „świadoma aktywność fizyczna”. Można zadać pytanie: jak Autorka rozumie pojęcie „świadoma”? Czy w tym znaczeniu odpowiada na pytanie „po co?” czy „dlaczego?” – w pierwszym odpowiedź może dotyczyć „celu” i wówczas może oznaczać świadomy wybór (działanie intencjonalne), w drugim zaś można jedynie domniemać czy są to np. cechy temperamentalne, czy choćby te aspekty związane z zaspokojeniem potrzeby przynależności, czy podniesieniem samooceny.

Na stronie 140. Autorka pisze: „Obok analizy czynnikowej w zakresie ustalenia uwarunkowań aktywności fizycznej mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności zastosowano także analizę regresji wielokrotnej”, ale w tej części nie zostały przedstawione wyniki analizy czynnikowej, lecz – jak sama stwierdza wcześniej – „zastosowano test t-Studenta”. Mam nadzieję, że to błąd w zapisie a nie metodologiczny. Przy zastosowaniu regresji wielokrotnej Doktorantka myli współczynnik r z R (również w zapisie), a poza tym nie dostrzegam uzasadnienia wykonania regresji hierarchicznej skoro założeniem testu *EPQ-R* jest niezależność wymiarów. Absolutnie też nie mogę zaakceptować stwierdzenia, że (s. 145) „I choć wśród więźniów sportowców poziom psychotyczności nie różni się od poziomu psychotyczności więźniów biernych fizycznie, to możemy uznać, że jego wysoki poziom w obu grupach, przejawia się z jednej strony w postaci zachowań przestępczych, a z drugiej w postaci aktywności fizycznej”. Również takie zdanie: „psychotyczność nie może przejawiać się w postaci zachowań antyspołecznych i znajduje swój wyraz w aktywności sportowej” jest nie do przyjęcia.

Kolejny **rozdział – 5.3** („Aktywność fizyczna a źródło umiejscowienia kontroli wśród mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności”) we wprowadzeniu zaczyna się od słów: „Umiejscowienie poczucia kontroli”. Warto, by Autorka używała określenia „poczucie umiejscowienia kontroli”, a nie jak wyżej. Niestety jest to błąd dość często występujący w literaturze, podobnie jak traktowanie synonimicznie pojęć: „psychiczne” i „psychologiczne”. Należy zauważyć, że jakiegokolwiek „poczucie” może zaistnieć jedynie we wnętrzu, czyli umyśle

jednostki, stąd pojęcie „zewnętrzne poczucie” wydaje się być błędne. Warto byłoby przestawić kolejność słów (jak w rozdziale 5.2) w tytule na „Źródło umiejscowienia kontroli a aktywność fizyczna wśród mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności”. Należy pamiętać, że to względnie trwałe cechy osobowości będą mogły warunkować AF, a nie odwrotnie. Poza powyższym Autorka pisze o związkach a przedstawia wyniki różnic; nie widzę też powodu dla którego dokonuje podziału na dwie grupy i stosowania analizy wariancji, skoro to można było policzyć testem t-Studenta.

Rozdział 6. nosi tytuł „Aktywność fizyczna jako korelat dobrostanu psychicznego mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności – w perspektywie własnych badań empirycznych”. Po dobrze opracowanym wprowadzeniu, gdzie Autorka dokonuje analizy dostępnej literatury, pojawia się podrozdział „Problemy i hipotezy”. Tu mam zastrzeżenia do sformułowania „Czy istnieją średnie różnice w poziomie depresji” – chyba chodzi tu o różnice w poziomie depresji, a nie o średnie różnice. Tak samo dotyczy fragmentu „istotne różnice w średnim poziomie depresji” – sądzę, że powinno być w tej hipotezie tak jak jest w drugim zdaniu: „Osadzeni uczestniczący w zajęciach umożliwiających regularną aktywność fizyczną będą odznaczali się niższym poziomem depresji od skazanych nieaktywnych fizycznie, niezależnie od rodzaju przejawianej aktywności” gdzie jest przyjęta kierunkowość, a pierwsze można było całkowicie pominąć.

W kolejnym fragmencie pracy – rozdziale 6.2.5. („Aktywność fizyczna a sens życia mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności”) Autorka zastosowała tym razem test t-Studenta, a nie analizę wariancji. Dlaczego zatem nie stosuję konsekwentnie jednej metody? – nie znajduję w pracy uzasadnienia. To samo dotyczy stosowania korelacji i regresji – w jednym miejscu Pearsona, w innym Spearmana, a jeszcze innym regresji prostej. Błędne jest zdanie „[...] przy zastosowaniu jednoczynnikowej analizy wariancji porównano różnice w zakresie poszukiwania sensu w zależności od uczestnictwa w określonych zajęciach sportowych” – za pomocą analizy wariancji porównuje się średnie, a nie różnice.

Na uwagę i pochwałę zasługuje fragment dotyczący samooceny mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności i jej korelacji z AF, a w szczególności podjęty trud stworzenia autorskiego narzędzia do badań. Nie rozumiem jednak zdania, które rozpoczyna przedstawianie wyników: „Przytoczona poniżej interpretacja dotyczy przemian w zakresie wewnętrznego postrzegania przez skazanych własnych przymiotów fizycznych, psychicznych i społecznych w wymiarze poznawczym, afektywnym i motywacyjnym”. Autorka nie wykonała przecież badań podłużnych, dlatego więc chce pisać o „przemianach”. Poza tym: co oznacza „wewnętrznego postrzegania” – czy może być inne, np. zewnętrzne? Poza tym najpierw Autorka pisze, że

„Wyniki analizy ukazały istotne różnice pomiędzy grupami w zakresie wszystkich trzech wymiarów samooceny” a później, że „Istotności różnic nie wykazała natomiast analiza średnich wyników w zakresie samooceny afektywnej”. Na stronie 209. następuje powrót do podziału więźniów ze względu na intensywność AF, na trzy grupy (a właściwie 4. – bo są tu również więźniowie nieaktywni) – można zadać pytanie: co Autorkę skłania do uwzględnienia tego podziału i dlaczego w różnych fragmentach pracy stosuje różne podziały? Nie rozumiem stwierdzenia o możliwości „przewidywania na podstawie ilości metaminut wysiłku fizycznego więźniów poziomu ich samooceny” – tu można, jak sądzę, sprawdzić jedynie współwystępowanie (korelację) tych dwóch zmiennych, a nie udowodnić związek przyczynowo-skutkowy. Nie ufałbym też dobremu dopasowaniu modelu regresji, gdzie zmienna jaką jest liczba metaminut wyjaśnia 2% wariacji. Autorka pisze: „Ta mała rozbieżność pomiędzy *Ja realnym* a *Ja idealnym* może być przyczyną niskiego dążenia do rozwoju” ale nie badała przecież tej różnicy.

Część kolejna pracy nosi tytuł „weryfikacja hipotez”. W pierwszym akapicie pojawia się zdanie o korelacjach, że mogą mieć kierunek zależności „dwustronny lub nawet przeciwny” – nie rozumiem tego. Poza tym rozdział ten jest cennym podsumowaniem wyników badań przeprowadzonych przez Doktorantkę.

W **Zakończeniu** Autorka jeszcze raz uwypukla ważne przesłanki do podjętych przez siebie badań. W ten sposób wprowadza do interesujących podsumowań, w których podaje również wartość responsywną wyników. Co do jednego mam tylko wątpliwości: czy nie lepiej aby tytuł brzmiał „Podsumowanie”, gdyż aktualny sugeruje, że to „koniec” nurtu badań, a jak sama Doktorantka udowodniła, jest to obszar jeszcze wielu perspektyw badawczych.

Zawarta w pracy **Bibliografia** jest obszerna, gdyż zawiera aż 258 pozycji. Dowodzi to rzetelności Doktorantki w poszukiwaniu podwalin teoretycznych pracy – pozycje bibliograficzne są dobrane trafnie. Samo opracowanie jest sporządzone prawie zgodnie z wymaganiami. „Prawie”, gdyż Autorka nie ustrzegła się błędów w nazwiskach oraz niespójności z powołaniami w tekście pracy – zdarzają się powołania na autorów, których nie znajdują bibliografii, a w niej takie, na które nie powołuje się w tekście pracy. Poza tym, jeśli podaje stronę internetową, to winna to być strona czasopisma a nie portalu ResearchGate. Bardzo doceniam precyzję Autorki, która wskazała nawet numery DOI w odniesieniu do artykułów dostępnych w wersji elektronicznej, tym bardziej zaskakuje kilkukrotne podanie niepełnego opisu w wypadku czasopism np. bez numerów tomów, lub stron. Ponadto należy podawać pełną liczbę stron artykułu, wskazywanie jedynie strony początkowej sugeruje krótkie, jednostronicowe doniesienie badawcze.

Odnosząc się do całości pracy pozwolę sobie jeszcze zwrócić uwagę jeszcze na kilka mankamentów. Unikałbym w pracy naukowej kolokwializmów typu „zdeptywanych [...] potrzeb”, czy „pracą nad sobą samym” albo ująłbym to w cudzysłowie – w całej pracy jest ich sporo. Brak konsekwencji w zapisie powołań – w niektórych przypadkach Autorka umieszcza inicjał (a czasem całe imię) przed nazwiskiem, w niektórych nie, podobnie dzieje się z zapisem przecinków. Poza tym nie stosuje jednolitego zapisu symboli statystycznych, a także samych wyników: raz z przecinkiem innym razem z kropką, różna jest też liczba miejsc po przecinku. Gdy jest możliwość dotarcia do źródła podstawowego należałoby unikać cytowania „z drugiej ręki”. Warto byłoby też – przed ewentualnym oddaniem pracy do druku – poprosić stylistę językowego o korektę, by nie pojawiały się zdania typu: „Doprowadzając zatem do sytuacji skupiania przestępców wokół siebie nawzajem w zakładzie karnym przyczyniamy się tym samym do braku dysonansu poznawczego wynikającego z przejawiania nieprawidłowych postaw społecznych, gdyż wszyscy oni posiadają podobny, negatywny społecznie system wartości i sposobów rozwiązywania problemów.” Mnóstwo jest też błędów gramatycznych. Nie sądzę też, aby brak wprowadzeń i podsumowań poszczególnych rozdziałów pracy, spowodował obniżenie jej jakości. Brakuje natomiast aneksu, w którym Doktorantka przedstawiłaby stworzone przez siebie narzędzia.

W podsumowaniu recenzji pragnę stwierdzić, że wartość merytoryczną rozprawy oceniam pozytywnie. Badania mają charakter oryginalny, a podjęty problem ma znaczącą wartość poznawczą. Nie bez znaczenia jest aspekt aplikacyjny. Na pochwałę zasługuje stworzenie dwóch nowatorskich narzędzi badawczych, które wypełniają lukę w tym obszarze eksploracji empirycznej. Uwagi krytyczne, przedstawione w recenzji, nie umniejszają znacząco walorów recenzowanej dysertacji, gdyż dr Anetta Jaworska przeprowadziła badania na grupie niezwykle trudnego dostępu, a na dodatek uzyskała wyniki na próbie 249. skazanych mężczyzn. Przedstawiona do recenzji praca doktorska dowodzi dobrego przygotowania Doktorantki pod względem teoretycznym, jak i metodologicznym, co świadczy o wystarczających umiejętnościach planowania i prowadzenia badań naukowych w zakresie nauk społecznych.

Reasumując stwierdzam, że przedłożona mi do recenzji dysertacja dr Anetty Jaworskiej pt. *Psychologiczne korelaty aktywności fizycznej mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności* – napisana pod kierunkiem prof. UG, dra hab. Mieczysława Cioska – spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim zgodnie z Ustawą o tytułach i stopniach naukowych z 2003 r. i wnioskuję o dopuszczenie dr Anetty Jaworskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

